

Ceļvedis skolotājam

Informācija par tematu

Latviešu valoda I. Pamatkurss. **3.1. Valodas stilu daudzveidība un to īpatnības.**

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti: VL.O.2.1; VL.O.2.2.; VL.O.3.4.; VL.O.3.5.; VL.O.3.1; VL.O.4.2.; VL.O.4.7.

Mācību līdzekli ieteicams izmantot saistībā ar **“Latviešu valoda I” pamatkursa programmas paraugu vispārējai vidējai izglītībai.**

Temats ir iekļauts izdevumā “Latviešu valoda I. Pamatkurss”
Mācību līdzeklis vispārējai vidējai izglītībai. ISBN **978-9934-597-55-8.**

Mācību līdzekli Eiropas Sociālā fonda projekta “Kompetenču pieeja mācību saturā” ietvaros izstrādāja Daugavpils Universitāte.

Autori: **Ināra Žukovska, Arvils Šalme, Anita Vanaga, Normunds Dzintars.**

© Valsts izglītības satura centrs | ESF projekts Nr.8.3.1.1/16/1/002
Kompetenču pieeja mācību saturā.

Tematā iekļautie mācību materiālu piemēri

- *Temata atsegums skolēnam.*
- *Stils sabiedrībā un valodā. Uzdevumi/vingrinājumi.*
- *Valodas līdzekļu izmantojums funkcionālajos stilos. Uzdevumi/vingrinājumi.*
- *Valodas līdzekļi funkcionālajos stilos. Atgāadne.*
- *Kā uzrakstīt tekstu publicistikas stilā. Mācīšanās stratēģija.*

Ieteikumi mācību materiālu izmantošanai

Stila jēdziens ir būtisks gan valodā, gan citās sabiedriskajās jomās. Apgūstot to, skolēniem rodas dziļāka izpratne par valodas likumsakarībām dažāda žanra tekstos, kas atkarīgas no valodas līdzekļu lietojuma, saziņas konteksta, informācijas mērķa un satura, autora individuālā stila u. c. faktoriem.

<p>Temata atsegums skolēnam</p>	<p>Skolēnam ir svarīgi veidot izpratni par stila jēdzienu un tā izpausmēm sabiedrībā un valodā, atklājot stilu mijiedarbību. Valodā stilu palīdz atklāt valodas līdzekļu izmantojums dažādu žanru tekstos. Mācoties par to likumsakarībām, skolēns varēs pilnveidot individuālo valodas stilu mutvārdos un rakstveidā, kā arī iegūtās zināšanas izmantot savu tekstu izveidē. Lai to apgūtu, būtiski ir strādāt ar dažādu stilu un žanru tekstiem, vērtēt to valodas morfoloģiskos, sintaktiskos, leksiskos līdzekļus, kā arī pilnveidot prasmi pašam veidot dažādu stilu un žanru tekstus, izvēloties atbilstošus valodas līdzekļus.</p>
<p>Uzdevumi/vingrinājumi “Stils sabiedrībā un valodā”</p>	<p>Uzdevumi ir paredzēti, lai pievērstu skolēna uzmanību stila jēdzienam un stila izpausmju iespējām dažādās jomās.</p> <p>1. uzdevuma jautājumu kopa paredzēta skolēnam temata sākumā, apgūstot un izprotot stila jēdzienu. Atbildot uz jautājumiem, svarīgs aspekts ir virzīt dialogu tā, lai skolēni atklātu, ka stila jēdziens aptver dažādas sabiedriskās jomas (arhitektūru, mākslu, mūziku u. c.), ne tikai valodu. Būtiski ir apjaust stilu mijiedarbību un vēsturisko mainību.</p> <p>Darbā ar J. Joņeva romāna “Jelgava 94” fragmentu (2. uzdevums) skolēns praktiski strādā ar tekstu un meklē dažādu jomu stila reālijas, kuras bija raksturīgas 20. gadsimta 90. gadiem. Skolotājs vedina skolēnus saredzēt tekstā konkrēta laikmeta stilam atbilstošus piemērus, vērtēt tos un salīdzināt ar viņu dzīvesstilu. Sarežģītāks uzdevums konstatēt, kas ir mainījies un kādi tam ir iemesli.</p> <p>Veicot 3. un 4. uzdevumu, skolēns tiek rosināts aizdomāties par viņa dzīvesstila raksturojošām lietām, parādībām, pētīt uzrakstus vidē un saistībā ar tiem atklāt savam un vienaudžu laikam nozīmīgas pazīmes valodā. Skolēns šādā veidā nonāk pie valodas stila jēdziena definīcijas.</p>
<p>Uzdevumi/vingrinājumi “Valodas līdzekļu izmantojums funkcionālajos stilos”</p>	<p>Uzdevumi, kuru pamatā 3 dažādu stilu tekstu (sarunvalodas, daiļliteratūras, publicistikas) analīze, paredzēti, lai skolēns prastu salīdzināt tekstus un skaidrotu kopīgās un atšķirīgās iezīmes, nosakot stila dominanti katrā no tekstiem. Analizējot daiļliteratūras, publicistikas un sarunvalodas stila tekstu, skolēni nosaka kopīgās un atšķirīgās iezīmes arī valodas līdzekļu lietojumā.</p> <p>1. un 2. uzdevumā skolēnam tiek piedāvāts darbs ar anekdotēm, lai konstatētu sarunvalodas stilam raksturīgās pazīmes un valodas līdzekļus, kā arī lai, tos izmantojot, radītu savu anekdoti. Skolēni anekdotes var apkopot un izveidot klases anekdošu krājumu, kuru var izmantot, piemēram, 1. aprīlī jeb Joku dienā skolā.</p> <p>3. uzdevumā skolēns strādā ar daiļliteratūras stila tekstu (R. Ezeras stāsta “Rudais terorists” fragments). Meklējot, vērtējot valodas līdzekļus dažādu funkcionālo stilu tekstos, skolēni atkārto/izmanto savas zināšanas morfoloģijā (vārdšķiras, to gramatiskās kategorijas), sintaksē (sintaktiskās konstrukcijas, teikuma veidi pēc izteikuma mērķa un uzbūves), leksikoloģijā (leksikas grupas, ekspresīvā leksika). Skolotājs savukārt mudina saskatīt stilu savstarpējo mijiedarbību, piemēram, kā anekdotēs un daiļliteratūrā tiek izmantots sarunvalodas stils.</p>

	<p>Veicot 4. un 5. uzdevumu skolēns raksta publicistisku tekstu, izmantojot jau iepazītos šī stila valodas līdzekļus. Palīgs skolēniem ir mācīšanās stratēģija “Kā uzrakstīt tekstu publicistikas stilā”. Skolēns tiek aicināts pievērst uzmanību problēmjautājumiem, kurus viņš var analizēt un vērtēt.</p> <p>Šī uzdevuma pragmatiskais aspekts: publicēt savu rakstu mājas, pagasta, pilsētas tīmekļvietnē ar mērķi pievērst sabiedrības uzmanību reālam problēmjautājumam. Skolēns uzņemas atbildību par sniegtās informācijas patiesumu un kvalitāti.</p>
<p>Atgādne “Valodas līdzekļi funkcionālajos stilos”</p>	<p>Atgādne rosina atcerēties valodas funkcionālos stilus. Skolēnam var uzdot jautājumu, ar ko atšķiras daiļliteratūras un pārējo funkcionālo stilu mērķis. (Daiļliteratūras stilam ir māksliniecisks mērķis, savukārt pārējie vērsti uz saziņu). Atgādne atklāj katra valodas funkcionālā stila morfoloģiskos, sintaktiskos, leksiskos valodas līdzekļus un pazīmes. Skolēnu jārosina nošķirt valodas līdzekļus no pazīmēm, noskaidrojot to atšķirības. Skolēns tiek aicināts pārskatīt valodas līdzekļus, kas raksturīgi vairākiem stiliem, un domāt par to ietekmi uz tekstu. Atgādne var tikt izmantota, strādājot ar uzdevumiem tematu “Valodas stilu daudzveidība un īpatnības” (3.1.) un “Sarunvalodas stils mutvārdos un rakstos” (3.3.) apgūvē, lai skolēns apzinātos konkrētā stila pazīmes un valodas līdzekļus. Stilu pazīmes atgādnē var papildināt.</p>
<p>Mācīšanās stratēģija “Kā uzrakstīt tekstu publicistikas stilā”</p>	<p>Mācīšanās stratēģija soli pa solim skolēnam palīdz uzrakstīt tekstu publicistiskā stilā.</p> <p>Skolēns tiek aicināts apzināties teksta mērķi un publicistikai raksturīgos valodas līdzekļus, kurus izmantot. Skolotāja uzdevums būtu rosināt skolēnu iedrošināt izmantot inovatīvas formas un satura eksperimentus, piemēram, tekstu papildināt ar faktiem, kas būtu atklāti infografikā, tekstā iesaistīt atbilstošas paša veidotas metaforas vai okazionālistmus, uzdrošināties rakstīt par diskutabliem tematiem. Svarīgi būtu jauninājumus izvērtēt, vai ar tiem var/nevar sasniegt iepriekš izvirzīto mērķi.</p>

Mācību līdzekļos izmantotā literatūra un resursi

1. Ezera, R. *Rudais terorists*. No: *Baraviku laika dullums*. Rīga : Liesma, 1978.
2. Joņevs, J. *Jelgava 94*. Rīga : Mansards, 2004.
3. Rozenbergs, J. *Latviešu valodas stilistika*. Rīga : Zvaigzne ABC, 1995.
4. Rozenbergs, J. *Publicistikas valodas stils latviešu valodas stilu sistēmā*.
Pieejams: <http://valoda.aialab.lv/latval/vidusskolai/STILISTIKA/roz3.htm>
5. Skujiņa, V. (red.). *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*.
Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2007.